

scientia de universalibus: ergo non datur scientia. Probo minorem. Ut detur scientia de universalibus, debet posse fieri enumeratio & examen omnium singularium, seu omnium individuorum, ex quibus constant universalia: impossibile consequens, ergo & antecedens. Probo majorem. Non possum certo scire & asserere omnes hujus urbis incolae esse doctos, nisi, facto prius singulorum examine, experientia & observatione didicerim quod singuli sint docti: ergo, ut detur scientia de universalibus, opus est ut prius fiat singulorum enumeratio & examen.

RESPONSIO. Omissa majore, nego minorem. Ad probationem, distinguo majorem. Ut detur scientia de universalibus, debet posse fieri enumeratio & examen omnium individuorum ex quibus constant universalia, si scientia sit de attributo accidentali, concedo majorem: si scientia sit de attributo essentiali, nego majorem & consequentiam. (19 & 43)

Esto: dixerit Aristoteles scientias esse de universalibus. Quid ad Nos, nullius addictos jurare in verba Magistrum; ut recte de se ipso canit Poeta apud Romanos philosophus? Rationum momentis, non Philosophorum auctoritate movemur.

Quam falsum sit autem quod Universalia sint unicum scientiae objectum, experimur unusquisque. Nonne conscii nobis sumus de nostra existentia, de existentia increati alicujus existentiae nostrae Auctoris: licet haec sint objecta particularia? Unde dico Aristotelem id unum docuisse aut docere debuisse: scilicet, quod scientiae considerent communiter objectum suum universaliter sumptum, nec excurrant per singularia objecta; atque in hoc sensu verum est adagium aristotelicum.

87. OBJECTIO VIII. Scientia omnis est cognitio perfecta: sed nulla datur in Homine cognitio perfecta: ergo nulla datur in homine scientia.

RESPONSIO. Distinguo majorem. Scientia omnis est cognitio perfecta, secundum cognoscendi modum, concedo majorem: secundum omnem cognoscibilitatem objecti, nego majorem; & sic distincta minore, nego consequentiam. Soli Deo convenit *Cognitio perfecta secundum omnem objecti cognoscibilitatem*: quia solus Deus infallibiliter potest, cognitione comprehensiva, omnia principia, omnes proprietates, omnes relationes entis cogniti percipere. Nobis convenit cognitio perfecta duntaxat secundum cognoscendi modum: quia cognitione tantum partiali attingimus objecta.

Scientia comprehensiva ea est qua cognoscitur objectum, quantum est cognoscibile, seu quantum cognosci potest. *Scientia partialis* ea est qua cognoscitur objectum duntaxat secundum aliquid. Utraque illa scientia, quoad modum cognoscendi, quoad certitudinem cognitionis, perfecta est; nec una perfectior & certior est quam altera.

88. INSTABIS I. Atqui ne perfecta quidem secundum cognoscendi modum, in Homine datur scientia: ergo nulla solutio. Probo subsumptum. Non potest dari perfecta secundum cognoscendi modum scientia, nisi certa & vera sint in se prima cognitionum Principia: atqui certa & vera non sunt in se prima cognitionum principia: ergo non potest dari perfecta secundum cognoscendi modum scientia. Probo minorem. Instar omnium sint tria haec cognitionum Principia: (quae sunt eadem cum uno tertio, sunt eadem inter se: nihili nulla est proprietas realis & positiva, & ex nihilo nihil fit: impossibile est idem simul esse & non esse): atqui certa & vera non sunt in se tria haec cognitionum principia; quod sic probo per partes.

I. Juxta fundamentalia Religionis & Fidei principia, Pater & Filius, in sanctissima Trinitate, identificantur uterque cum Natura divina; & tamen Pater & Filius sunt duae Personae inter se distinctae, quod idem dici potest & debet de Spiritu Sancto: ergo nec certum nec verum est fundamentale totius Dialecticae omnisque legitimi ratiocinationis.

nii Principium; quo docemur ea inter se identificari, quæ cum uno tertio identificantur.

II. Juxta fundamentalia eadem Religionis & Fidei principia, ex nihilo eductus & extractus est, per *Creationem verè & propriè dictam*, Mundus iste aspectabilis universus: ergo falsum est Principium quo docemur ex nihilo nihil fieri, & nihili nullam esse proprietatem.

III. Juxta fundamentalia observationis & experientia Principia, Natura humana, utpote spiritualis simul & materialis, includit & complectitur in se simul, materialitatem & negationem materialitatis, spiritualitatem & negationem spiritualitatis: ergo in se includit & complectitur Natura humana, ens & non ens ejusdem denominationis: ergo in ea falsum est Principium quo docemur impossibile esse ut idem simul sit & non sit.

RESPONSIO. Nego subsumptum. Ad probationem, nego minorem. Ad tertium, nego minorem quoad omnes ipsius partes.

I. Juxta fundamentalia Religionis & Fidei principia, Pater & Filius & Spiritus Sanctus sunt tres in Divinitate Personæ aut Relationes distinctæ: quæ simul sumptæ sunt tota Natura divina; sed quarum nulla, si separatim sumatur, est tota Natura divina.

In obscuro & humanæ menti inaccessio sanctissimæ Trinitatis mysterio non falsificatur, sed malè applicatur fundamentale Principium, quod hîc impetitur. Unicum illius Principii objectum est adæquata & evidens duorum cum uno tertio identitas: ex qua evidenter sequitur adæquata duorum illorum inter se identitas. Maneat ergo fixum & inconcussum illud Principium, quod per se certissimum & evidentissimum est in omnibus rebus intelligibilibus; & quod in adorando sanctissimæ Trinitatis mysterio, cujus nullam ideam claram habemus, nulla efficaci ratione falsum esse demonstratur. Unde in forma, omisso antecedente, nego consequentiam: quia in Rebus, propter obscura & incerta, non debent deseri aut in dubium vocari clara & certa; ut fert aliud axioma philosophicum. (5 & 444)

Vel, ad uberiolem forte rei explicationem, quantum subjecta patitur materia, distinguo antecedens: Pater & Filius identificantur uterque cum Natura divina adæquatè sumpta, nego antecedens: cum Natura divina inadæquatè sumpta, concedo antecedens & nego consequentiam.

Ut argumentis à Ratione petitis posset philosophicè impugnari fundamentale Trinitatis dogma; necessario requireretur ut impugnanti, tum Personarum divinarum, tum Naturæ divinæ, inessent claræ idæ: quibus deficientibus, ut ritè observat & explicat *Philosophia Religionis*, nihil potest nisi ineptè effutiri ab eo qui insurgit in dogma illud divina Revelatione manifestatum, sed humanæ Rationi in se & per se semper incomprehensibile. Qua enim methodo philosophica quibusve philosophicis ratiociniis probabit & evincet adorandi illius dogmatis Impugnator, divinas tres Personas, aut divinas tres Relationes, quarum nullam penitus habet ideam claram, non posse identificari cum Natura divina; quam utpote infinitam non nisi imperfectè cognoscit ipse in cognoscendo finitus?

II. Fundamentalium Principii, quo docemur ex nihilo nihil fieri, unicus iste sensus est: scilicet nihilum esse non posse *Principium productionis* aut *Principium compositionis* alicujus rei; & in hoc sensu verissimum est istud Principium.

Si velit aliquis isto principio significari, quod *Ens possibile & nondum existens* non possit ad existentiam perducî à divina Omnipotentia: jam Principii nomen non merebitur hæc propositio, sed impiæ potius & insanæ falsitatis notam jure sibi vindicabit.

III. Docet observatio, docet experientia, ex substantia duplici, quarum alia materialis sit & alia spiritualis, conflari Naturam humanam. Prior, ens materialitatis ita includit, ut ens spiritualitatis à se essentialiter excludat; posterior, ita includit ens spiritualitatis, ut à se essentialiter excludat ens materialitatis: neutri competit, neutri unquam potest competere, ens & non ens ejusdem denominationis.

Enti cuilibet finito quædam insunt proprietates qui-

bus constituatur, & quædam proprietatum aliarum privationes aut negationes quibus limitetur. At nulli eidem subiecto simul inesse potest & talis quæcumque entitas, & ejusdem entitatis oppositum: quod tamen essentialiter requireretur, ut falsum foret quod hîc impugnatur Principium.

INSTABIS II. Ut perfecta daretur in cognoscendo scientia; necessarium foret ut repræsentativæ rerum ideæ semper essent veræ: atqui repræsentativæ rerum ideæ non sunt semper veræ: ergo non datur perfecta in cognoscendo scientia. Probo minorem. Ut repræsentativæ rerum ideæ semper essent veræ; requireretur ut semper essent objecto suo conformes: atqui repræsentativæ rerum ideæ non sunt semper objecto suo conformes: ergo repræsentativæ rerum ideæ non sunt semper veræ. Probo minorem. Insunt ideæ objecto suo non conformes, tum illi qui, viso Aurichalco, habet ideam *Auri*; tum illi qui, viso Lupo, habet ideam *Canis*: ergo repræsentativæ rerum ideæ non sunt semper objecto suo conformes.

RESPONSIO. Nego minorem. Ad probationem, concedo majorem, in sensu minoris, quam sic distinguo. Requiretur ut repræsentativæ rerum ideæ semper essent conformes objecto suo terminativo, quod solum est ipsarum objectum propriè dictum, concedo minorem: objecto suo determinativo, quod non nisi impropiè dicitur ipsarum objectum, nego minorem & consequentiam (59).

Quæcumque fuerit causa aut occasio *Ideæ* in intellectu meo hîc & nunc existentis: objectum illius ideæ est id ipsum quod ab illa exprimitur & repræsentatur; est id ipsum cujus lineamenta in intellectu meo existunt. Falli potest intellectus humanus in judicando, sed in repræsentando falli non potest.

Imò, vel dum fallitur intellectus humanus, judicando *Turrim cylindricam* quæ in ipso depingitur, verbi gratia, esse conformem *Turri* alicui quæ procul spectatur, & quæ

in se est quadrata: poterit verâ & certa ferre judicia de *Turri* quæ in ipso delineatur; poterit scilicet judicare talis superficiem *Turris* esse productum circumferentiæ per altitudinem; talis soliditatem *Turris* esse productum basis per altitudinem; & sic de aliis (*Math.* 564 & 607).

90. INSTABIS III. Atqui ideæ permultæ nec sunt, nec esse possunt, objecto suo conformes: ergo nulla solutio. Probo subsumptum. Idea rei materialis & extensæ, verbi gratia, idea *Trianguli*, idea *Turris cylindricæ*, est idea in se spiritualis & inextensa (58): sed idea in se spiritualis & inextensa non est conformis objecto in se materiali & extenso: ergo idea rei materialis & extensæ, non est conformis objecto suo, objecto scilicet in se materiali & extenso.

RESPONSIO. Nego subsumptum. Ad probationem, distinguo minorem. Sed idea in se spiritualis & inextensa non est conformis objecto in se materiali & extenso, conformitate entitatis, concedo minorem: conformitate repræsentationis & imitationis, nego minorem & consequentiam.

Ut Tabella aliqua sit objecto suo conformis; non opus est ut sit entitativè objecto suo similis, ut characteristicas objecti sui proprietates entitativè contineat: sufficit ut suum verè repræsentet objectum, ut characteristicas objecti sui proprietates menti fideliter exhibeat.

91. INSTABIS IV. Atqui *idea Trianguli*, verbi gratia, non potest objecto suo esse conformis: nisi illa idea in se sit entitativè materialis & extensa; ergo nulla solutio. Probo subsumptum. Ut idea *Trianguli* sit objecto suo conformis, debet repræsentare tres angulos à se invicem separatos: atqui *idea Trianguli* non potest repræsentare tres angulos à se invicem separatos, quin ipsa sit entitativè materialis & extensa: ergo *idea Trianguli* non potest esse objecto suo conformis, quin ipsa sit entitativè materialis & extensa. Probo minorem. *Idea trianguli* non potest repræ-

sentare tres angulos à se invicem separatos; quin tres illi anguli sint à se invicem separati in idea triangulum repræsentante: atqui tres illi anguli non possunt à se invicem esse separati in idea triangulum repræsentante, quin illa idea sit entitativè materialis & extensa: ergo idea trianguli non potest repræsentare tres angulos à se invicem separatos, quin ipsa sit entitativè materialis & extensa.

RESPONSIO. Nego subsumptum. Ad probationem, nego minorem. Ad tertium, nego majorem. Ratio negandi est, quia sicut tabella *Canis viventis* canem vivum potest optimè repræsentare; quin canis illius ossa, nervi, sanguis, caro, & vita existant realiter in ipsamet tabella: ita idea Trianguli triangulum potest optimè repræsentare, quin tres ipsius anguli existant realiter distincti & separati in ipsamet idea.

In idea trianguli existunt tres anguli, secundùm suam repræsentationem, non secundùm suam entitatem & separationem. Ut perfecta sit conformitas triangulum inter & ideam trianguli; requiritur & sufficit eandem laterum & angulorum positionem esse in mente repræsentativè, quæ extra mentem est entitativè.

92. INSTABIS V. Non concipitur quomoddò res materialis possit in idea repræsentari: ergo non admittenda est talis imago & repræsentatio.

RESPONSIO. Concesso antecedente: nego consequentiam. Propter incerta & obscura, non debent certa & evidentia dimitti aut in dubium vocari (5). An negabis quod existas, quod cogites: quia fortè ignoras & quomodo cogites & quomodo existas? An negabis corpus tuum moveri ad arbitrium animæ tuæ: quia obscurum & incertum tibi est, quomoddò ad tuæ arbitrium animæ moveatur corpus tuum?

Porrò certi sumus, Sensu intimo, iudice, existere in nobis spirituales illas rerum imagines: ut superius demonstravimus. Quomodo efformentur in nobis spirituales.

illæ rerum imagines; esto, incertum sit, quod certum est, id asserimus; quod incertum, illud omittimus (58 & 66).

93. INSTABIS VI. Habetur idea chimære, habetur idea nihili, habetur idea privationis & negationis: sed illæ ideæ non sunt conformes objecto suo; alioquin essent conformes chimære, nihilo, negationi & privationi; quod impossibile & absurdum est: ergo quædam ideæ non sunt objecto suo conformes.

RESPONSIO. Nego majorem. Quid sint & quo in sensu habeantur tales ideæ, breviter explico.

I. Chimæra dicitur id quod in se repugnat; id quod includit inter se opposita, inter se composibilia: ut circulus quadratus, ut homo-leo. Nullam dari ideam chimære repræsentativam, facile evincitur. Instar omnium sit istud exemplum, *homo-leo*. Impossibile est ut mens sibi repræsentet hominem leonem, seu hominem qui sit leo: sed homo-leo foret chimæra: ergo impossibile est ut mens sibi repræsentet chimæram. Demonstratur major. Homo, in conceptu suo, dicit naturam hominis, & exclusionem omnis alterius naturæ ab humana distinctæ; ac proinde exclusionem naturæ leoninæ: ergo impossibile est ut mens sibi repræsentet hominem-leonem.

Dicamus igitur ideam quæ videtur haberi de chimæra, verbi gratia, de homine-leone, esse ideam duplicem; quarum altera hominem repræsentet, & altera leonem. Utriusque illius objecti inconjungibilitatem videt mens; & *idea hujus inconjungibilitatis*, quæ non est idea chimærica, est conformis objecto suo: repræsentat enim hominem cum leone inconjungibilem; ut revera est in se homo cum leone in unam & eandem naturam inconjungibilis.

II. Idea Nihili, Privationis, Negationis, habetur, non in se & per se, sed per entitatem oppositam. Sic idea Nihili, ante Mundi creationem, est idea omnis entis ab immensitate divina aut ab infinito spatio exclusi. Sic ideæ

irrationalitatis in bruto, est idea irrationalitatis à bruto exclusæ; sic idea cæcitatatis in Petro, est idea visionis à Petro exclusæ; & sic de cæteris. (59)

94. INSTABIS VII. Evidentes sunt istæ propositiones: (Chimæra non potest in intellectu representari, Nihilum nulla est realis proprietas, Circulus quadratus repugnat, Deus injustus est impossibilis, Vitium est non amabile): sed evidentes esse non possunt illæ propositiones, quin habeatur idea de ipsarum subjecto; ac proinde de chimæra, de nihilo, de circulo quadrato, de Deo injusto, de vitio. Probo minorem. Ut aliqua propositio sit evidens, requiritur ut habeatur & idea subjecti & idea attributi illius propositionis; sine quibus evidenter percipi nullatenus potest attributi cum subjecto convenientia aut disconvenientia: sed subjectum propositionum in exemplum allatarum est chimæra, nihilum, circulus quadratus, Deus injustus, vitium: ergo, si evidentes sunt allatæ in exemplum propositiones, habeatur idea chimære, nihili, circuli quadrati, Dei injusti, vitii.

RESPONSIO. Allatæ in exemplum propositiones sunt in se evidentes; & illarum percipitur subjectum, si spectentur ut sunt in mente, non ut sunt in verbis.

Ecce tibi naturalem & analyticum harum propositionum ordinem, si illas in mente observes tua. (Nulla representatio potest esse representatio chimære, seu entis non entis: proprietas realis non potest inesse non enti: Deus non potest existere injustus, seu habens injustitiam quam essentialiter excludit ipsius natura: circulus non potest existere quadratus: virtuti inest amabilitas, quæ ab ejus opposito excluditur).

Propositiones illas in statu & ordine suo mentali ubi sic spectabis: facile intelliges, & quomodo earum concipias subjectum; & quomodo in ipsis deprehendas convenientiam subjecti & attributi, unde resultat intrinseca ipsarum evidentia.

95. INSTABIS VIII. Habetur *idea Infiniti*, tum in perfectione, tum in extensione, tum in duratione, tum in numero: sed *Idea Infiniti* non potest esse conformis objecto suo, nisi ipsa sit infinita; quod repugnat. Intellectus enim finitus, qualis est in homine, non potest in se habere ideam infinitam.

RESPONSIO. Concedo majorem, & distingo minorem. Sed *idea Infiniti* non potest esse conformis objecto suo, nisi ipsa sit infinita representativè, concedo minorem: nisi ipsa sit infinita entitativè, nego minorem & consequentiam. (90 & 366)

Ut imago aliqua materialis sit objecto suo conformis, non opus est ut objectum suum extensione adæquet sua: exigua enim imago, quæ in fundo oculi mei delineatur, immensam planitiem, imò & immensum cæli fornitem representat, & est objecto representato verè conformis. Cur oportebit ut objecto suo commensuretur entitativè *imago spiritualis*, ut sit objecto suo conformis?

96. OBJECTIO IX. Nullis opus est ideis, ut res intellectui represententur: ergo non sunt admittendæ *ideæ rerum representativæ*, & objectis suis conformes. Probo antecedens. Ut habeatur *idea Trianguli*; sufficit existere intellectum cognoscendi capacem, & triangulum in se cognoscibilem: ergo nullâ opus est *idea trianguli representativa*.

Et confirmatur: quia objecta immediatè attinguntur ab intellectu: ergo non opus est ideis quæ sint mediâ inter intellectum & objecta.

RESPONSIO. Nego antecedens. Ad probationem, nego antecedens. Si enim ad *cognitionem Trianguli*, sufficeret intellectus & triangulus; quotiescumque existeret & intellectus & triangulus, existeret cognitio trianguli: quod evidenter falsum est. Quid igitur ultra requiritur? Requiritur quædam in intellectu modificatio, qua res representanda in ipso imprimatur & delineetur.

Sic, si velim in cera repræsentari faciem humanam, non sufficit existere ceram & faciem humanam: sed ultra requiritur ut ope sigilli in cera imprimam hanc faciei humanæ imaginem. Impressio in cera; ecce tibi materialem imaginem: impressio in intellectu; ecce tibi spirituales imaginem, seu ideam intellectualem. Idea est igitur vitalis modificatio intellectus. Quid sit illa intellectus modificatio, sit ne ens realiter distinctum ab intellectu, an ens ab intellectu indistinctum, investigabimus in Ontologia. (328)

Ad confirmationem, distinguo antecedens. Objecta immediatè attinguntur ab intellectu; id est, nulla mediante intellectus modificatione, nego antecedens: aliqua mediante & sola mediante intellectus modificatione, concedo antecedens & nego consequentiam. Quidquid sit in se vitalis illa intellectus modificatio, rerum repræsentativa; certè illa necessaria est ut intellectus objecta attingat & repræsentet: sicut necessaria est ceræ quædam modificatio faciei humanæ repræsentativa, ut cera humanam faciem repræsentet.

97. INSTABILIS. Res spirituales non possunt in mente seu in intellectu depingi: ergo rerum saltem spiritualium nullæ habentur imagines. Probo antecedens. Res spirituales nulla in se habent lineamenta, quæ possint depingi: ergo rerum spiritualium nulla imprimi, nulla delineari in mente potest imago.

RESPONSIO. Nego antecedens. Ad probationem, distinguo antecedens. Res spirituales nulla habent lineamenta, quæ possint depingi ad instar rerum materialium, concedo antecedens: quæ possint depingi juxta naturam suam, nego antecedens & consequentiam.

Res spirituales in seipsis habent varias proprietates spirituales, quibus inter se distinguuntur & specificantur, & quæ possunt menti exhiberi: illa *Proprietatum spiritualium exhibitio*, est ipsarum imago & tabella.

Quam heri habuisti cogitationem de Deo aut de Sole aut de Triangulo, hodie in mentem tibi revoca: habebis imaginem & repræsentationem *Cogitationis tuæ hesternæ*; ac proinde habebis rei in se spiritualis imaginem.

ARTICULUS POSTERIOR.

DE VARIIS SCIENTIARUM SPECIEBUS ET OBJECTIS.

98. OBSERVATIO. De Scientia in genere, seu de Scientia quatenus est *Cognitio aliqua in se certa & evidens*, egimus in toto precedente Articulo: ubi & quid sit & in quo fundetur & quibus tricis impugnetur talis scientia, sufficienter exhibuimus. (57)

De Scientia sub alio respectu spectata, seu de Scientia quatenus est *congeries quædam & concatenatio Veritatum à Principiis in se certis & evidentibus fluentium*, agendum nobis superest in præsentis Articulo: in quo, circa varia Scientiarum objecta, varios characteres, varias species, multa scitu necessaria perpaucis trademus.

Quidquid in præcedenti articulo, circa scientiam in genere spectatam, demonstratum est aut refutatum: id demonstratum etiam aut refutatum circa scientiam sub posteriori sensu spectatam, facile intelliges. Unde posteriori huic articulo, & scientiæ cuius humanæ, nullatenus extraneus est articulus prior.

SCIENTIÆ SPECULATIVÆ ET PRACTICÆ.

99. OBSERVATIO. Dividuntur *Scientiæ propriè dictæ*, seu scientiæ quatenus sunt congeries quædam & concatenatio Veritatum à Principiis in se certis & evidentibus fluentium; dividuntur, inquam, in scientias speculativas, & in scientias practicas.

I. *Scientiæ speculativæ* dicuntur illæ, quæ in mera objecti sui cognitione & contemplatione sistunt; nihil circa illius productionem præcipientes. Talis est Physica, quæ
Tom. I.